

მთავარი რედაქტორისაგან

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ჟურნალის წინამდებარე ნომერი ეძღვნება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანოს შექმნის ათი წლის იუბილეს.

ამ ღირსშესანიშნავ თარიღს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური არაერთი სიახლით ხვდება.

2023 წლის 20 ივნისს, „მონაცემთა დაცვის ევროპული საბჭოს“ (EDPB) გადაწყვეტილებით, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს მიენიჭა საბჭოს საქმიანობის დამკვირვებლის სტატუსი. მონაცემთა დაცვის ევროპული საბჭო, როგორც ევროკავშირის ორგანო, შექმნილია „მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაციის“ (GDPR) საფუძველზე და შედგება ევროკავშირის თითოეული წევრი სახელმწიფოს მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანოს, ევროკომისიისა და „ევროპის მონაცემთა დაცვის ზედამხედველის“ (EDPS) წარმომადგენლებისაგან. იგი არსებით როლს ასრულებს ევროკავშირის მასშტაბით პერსონალურ მონაცემთა დაცვის რეგულაციების ეფექტიან უზრუნველყოფასა და მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანოთა თანმიმდევრული, ერთგვაროვანი და საუკეთესო პრაქტიკის ჩამოყალიბებაში.

საქართველოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურისთვის დამკვირვებლის სტატუსის მინიჭებაზე საბჭომ გადაწყვეტილება რამდენიმე კრიტერიუმის გათვალისწინებით მიიღო: სამსახურის საქმიანობა და დამოუკიდებლობის ხარისხი, საკანონმდებლო რეგულაციები და სახელმწიფოს მიერ გაცხადებული ნება - ევროკავშირში გაწევრიანების მიზნით აღებული საერთაშორისო ვალდებულება, რომ მონაცემთა დაცვის ეროვნული კანონმდებლობა სრულად შეუსაბამოს ევროკავშირში მოქმედ წესებს. აგრეთვე, აღსანიშნავია, რომ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით საბჭოს მიერ გავლილ იქნა კონსულტაციები ევროკომისიასთან და ევროკავშირის სხვადასხვა ინსტიტუტებთან ჰომოგენურობის მიზნით.

ეს მეტად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებაა, რაც გულისხმობს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის მონაცემთა დაცვის კოლეგა ორგანოთა ევროპული ოჯახის ღირსეულ წევრობას, რომელიც, ერთი მხრივ, დიდი მიღწევას ჩვენთვის, ხოლო მეორე მხრივ - უაღრესად დიდი პასუხისმგებლობა, რაც სამსახურის თითოეულ თანამშრომელს გათვითცნობიერებული გვაქვს.

ევროინტეგრაციის გზაზე პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის გაძლიერებისათვის და ქვეყანაში მონაცემთა დაცვის უფლების მაღალი სტანდარტის უზრუნველყოფისათვის 2023 წლის 14 ივნისს მიღებულ იქნა „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ ახალი კანონი, რომელიც მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯია საქართველოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლის განვითარებისათვის. კანონის მიღება განპირობებული იყო პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სფეროში არსებული კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან დაახლოების, საქართველოს მიერ ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებისა და საერთაშორისოდ აღიარებული პრინციპებისა და საუკეთესო პრაქტიკის დამკვიდრების საჭიროებით.

მნიშვნელოვანია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან და შესაბამისად, ახალი სტანდარტების იმპლემენტაცია ეროვნულ დონეზე.

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონით შემოთავაზებულია ისეთი მნიშვნელოვანი ცვლილებები, როგორცაა უკვე არსებული ტერმინოლოგიის დახვეწა ანდა სრულიად ახალი ცნებების დამკვიდრება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სფეროში.

კანონი ახლებურად განმარტავს ტერმინს „მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა“, „აუდიომონიტორინგი“, ფართოდ ყალიბდება „პირდაპირი მარკეტინგის“ განმარტება, ამკვიდრებს ისეთ მნიშვნელოვან ახალ ტერმინს, როგორცაა „პროფაილინგი“. ამასთან, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს მონაცემთა „ფსევდონიმიზაცია“ წარმოადგენს.

გარდა ტერმინოლოგიური სიახლეებისა, ახალი კანონი პრინციპის დონეზე განსაზღვრავს მონაცემთა დამუშავების „გამჭვირვალობას“. აღნიშნულ პრინციპს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს უფლების დაცვისა და რეალიზაციის თვალსაზრისით მონაცემთა სუბიექტისთვის. ფიზიკური პირისთვის ნათელი და გამჭვირვალე უნდა იყოს, რომ მუშავდება ან იგეგმება მისი მონაცემების დამუშავება. გამჭვირვალობის პრინციპი მოითხოვს, რომ მონაცემთა სუბიექტებისათვის ხელმისაწვდომი იყოს ინფორმაცია მათი პერსონალური მონაცემების დამუშავების შესახებ.

ახალი კანონი აფართოებს მონაცემთა სუბიექტის უფლებებს და ამყარებს აღნიშნულ უფლებათა დაცვის გარანტიებს. ერთ-ერთი ახალი უფლება, რასაც ახალი კანონი მონაცემთა სუბიექტებს ანიჭებს, მონაცემთა გადატანის, ე.წ. „პორტირების“ უფლებაა. მონაცემთა გადატანის უფლება მონაცემთა სუბიექტებს გაუმარტივებს გარკვეული სერვისებით სარგებლობას. თავის მხრივ, მნიშვნელოვანია, კომპანიებმა უზრუნველყონ შესაბამისი ტექნიკური საშუალებების დანერგვა, რათა შესაძლებელი გახადონ პერსონალურ მონაცემთა გადატანა ინფორმაციული ტექნოლოგიების ერთი გარემოდან მეორეში და რაც ყველაზე მთავარია, აღნიშნულის განხორციელებისას გაატარონ შესაბამისი უსაფრთხოების ზომები.

უმნიშვნელოვანესია ასევე ახალი კანონით გათვალისწინებული, მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასების მექანიზმიც, რაც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ქართული კანონმდებლობისთვის სიახლეს წარმოადგენს და ახალი ტექნოლოგიების უსწრაფესი ტემპით განვითარების პირობებში, ადამიანის უფლებების დარღვევის მომეტებული საფრთხეების შემცირებას ისახავს მიზნად.

ახალი კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ ახლებურად აყალიბებს პირდაპირ მარკეტინგთან დაკავშირებულ საკითხებს. საყურადღებოა, რომ ახალი კანონის მიხედვით, მიუხედავად მონაცემთა შეგროვების/მოპოვების საფუძვლისა და მათი ხელმისაწვდომობისა, პირდაპირი მარკეტინგის მიზნით მონაცემთა დამუშავება შესაძლებელი იქნება მხოლოდ მონაცემთა სუბიექტის თანხმობით, განსხვავებით დღეს მოქმედი ნორმისგან. მონაცემთა სუბიექტის სახელის, გვარის, მისამართის, ტელეფონის ნომრისა და ელექტრონული ფოსტის მისამართის გარდა, პირდაპირი მარკეტინგის მიზნით სხვა მონაცემთა დამუშავებისთვის აუცილებელი იქნება მონაცემთა სუბიექტის წერილობითი თანხმობა. აღსანიშნავია ისიც, რომ მონაცემთა

სუბიექტის თანხმობის მიღებამდე და პირდაპირი მარკეტინგის განხორციელებისას დამუშავებისთვის პასუხისმგებელმა პირმა/დამუშავებაზე უფლებამოსილმა პირმა მონაცემთა სუბიექტს ნათლად, მარტივ და მისთვის გასაგებ ენაზე უნდა განუმარტოს მის მიერ თანხმობის ნებისმიერ დროს გამოხმობის უფლება და ამ უფლების განხორციელების მექანიზმი, წესი.

ახალი კანონით გათვალისწინებული სიახლეებიდან მნიშვნელოვანია საჯარო და რიგ კერძო დაწესებულებებში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ოფიცრის დანიშვნის ვალდებულება.

კანონის მიხედვით, მონაცემთა დაცვის ოფიცერი უზრუნველყოფს:

- მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირის, დამუშავებაზე უფლებამოსილი პირისა და მათი თანამშრომლების ინფორმირებას, მათთვის კონსულტაციისა და მეთოდური დახმარების გაწევას;
- მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებული შიდა რეგულაციებისა და მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასების დოკუმენტის შემუშავებაში მონაწილეობას, აგრეთვე დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირის ან დამუშავებაზე უფლებამოსილი პირის მიერ საქართველოს კანონმდებლობისა და შიდა ორგანიზაციული დოკუმენტების შესრულების მონიტორინგს;
- მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებით შემოსული განცხადებებისა და საჩივრების ანალიზსა და შესაბამისი რეკომენდაციების გაცემას;
- პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურისგან კონსულტაციების მიღებას, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირისა და დამუშავებაზე უფლებამოსილი პირის წარმომადგენლობას სამსახურთან ურთიერთობაში;
- მონაცემთა სუბიექტის მიმართვის შემთხვევაში, მისთვის მონაცემთა დამუშავების პროცესებისა და მისი უფლებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას;
- ასევე, პასუხისმგებელი პირის ან დამუშავებაზე უფლებამოსილი პირის მიერ მონაცემთა დამუშავების სტანდარტების ამტკიცების მიზნით სხვა ფუნქციების შესრულებას.

ოფიცრის დანიშვნის ან განსაზღვრის ვალდებულება ეკისრებათ საჯარო დაწესებულებებს, სადაზღვევო ორგანიზაციებს, კომერციულ ბანკებს, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, საკრედიტო ბიუროებს, ელექტრონული კომუნიკაციის კომპანიებს, ავიაკომპანიებს, აეროპორტებს, სამედიცინო დაწესებულებებს, აგრეთვე დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ და დამუშავებაზე უფლებამოსილ იმ პირებს, რომელიც ამუშავებენ დიდი რაოდენობით მონაცემთა სუბიექტების მონაცემებს ან ახორციელებენ მათი ქცევის სისტემატურ და მასშტაბურ მონიტორინგს. ამასთან, პირთა წრე, რომლებსაც არ აქვთ ვალდებულება, დანიშნონ ან განსაზღვრონ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ოფიცერი, განისაზღვრება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის ნორმატიული აქტით.

მართალია, კანონი ოფიცრის დანიშვნის ვალდებულებას მხოლოდ ზემოთ ჩამოთვლილ სუბიექტებს აკისრებს, თუმცა დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ სხვა პირებს, საკუთარი შეხედულებისამებრ, უფლება აქვთ, დანიშნონ ან განსაზღვრონ

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ოფიცერი. კანონის თანახმად, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ოფიცერს უნდა ჰქონდეს სათანადო ცოდნა მონაცემთა დაცვის სფეროში. ამასთან, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირსა და დამუშავებაზე უფლებამოსილ პირს მოეთხოვებათ, უზრუნველყონ ოფიცერი შესაბამისი რესურსებითა და დამოუკიდებლობით საქმიანობის განხორციელების პროცესში. გარდა ამისა, მათ ეკისრებათ ვალდებულება, ოფიცერის ვინაობა და საკონტაქტო ინფორმაცია პროაქტიულად გამოაქვეყნონ ვებგვერდზე (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) ან სხვა ხელმისაწვდომი საშუალებით.

მონაცემთა დაცვის ოფიცერის ინსტიტუტის შემოღება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვინაიდან იგი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ქართულ კანონმდებლობას აახლოებს ევროპულ სტანდარტებთან და მნიშვნელოვნად აძლიერებს მონაცემთა სუბიექტების უფლებების დაცვის გარანტიებს. დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ მონაცემთა დაცვის ოფიცერის ინსტიტუტის რეალური იმპლემენტაცია მნიშვნელოვან პრევენციულ ეფექტს გამოიწვევს და თვისობრივად შეუწყობს ხელს მონაცემთა დამუშავების პროცესის კანონიერების განმტკიცებას.

ერთ-ერთი საკითხი, რომელიც მნიშვნელოვნად იცვლება, ადმინისტრაციული სახდელებია. ახალი კანონი აწესებს გაფრთხილებას ან ჯარიმას „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონით განსაზღვრული ნებისმიერი ვალდებულების ან წესის დარღვევისათვის. მაგალითისთვის, მონაცემთა დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირს შესაძლოა, პასუხისმგებლობა დაეკისროს მონაცემთა დამუშავების პრინციპების ან საფუძვლების დარღვევისთვის, პირდაპირი მარკეტინგის მოთხოვნების გვერდის ავლით განხორციელებისთვის, აუდიომონიტორინგის ან ვიდეომონიტორინგის კანონშესაბამოდ განხორციელებისთვის, მონაცემთა დაცვის ოფიცერის არყოლისათვის, მაშინ, როდესაც კანონის ამას ავალდებულებს და ა.შ.

ახალი კანონი ასევე აფართოებს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევებისთვის გათვალისწინებულ ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის მასშტაბს და ზრდის პასუხისმგებლობის ზომებს.

მოქმედი კანონის მსგავსად, ახალი კანონი კვლავ ფიქსირებული ჯარიმის ოდენობებს განსაზღვრავს, თუმცა საგრძნობლად გაზრდილია მათი ოდენობა. კერძოდ, ჯარიმის ოდენობა დაუკავშირდა სამართალდამრღვევის ორგანიზაციულ ფორმასა და მის წლიურ ბრუნვას. მაგალითად კანონით გათვალისწინებული მონაცემთა დამუშავების რომელიმე პრინციპის დარღვევა გამოიწვევს ფიზიკური პირის, საჯარო დაწესებულების, არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის, აგრეთვე იურიდიული პირის, უცხო ქვეყნის საწარმოს ფილიალისა და ინდივიდუალური მეწარმის, რომელთა წლიური ბრუნვა 500 000 ლარს არ აღემატება, გაფრთხილებას ან დაჯარიმებას 1 000 ლარის ოდენობით. ხოლო იგივე ქმედების ჩადენა იურიდიული პირის (გარდა არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირისა), უცხო ქვეყნის საწარმოს ფილიალისა და ინდივიდუალური მეწარმის, რომელთა წლიური ბრუნვა 500 000 ლარს აღემატება, გამოიწვევს მათ გაფრთხილებას ან დაჯარიმებას 2 000 ლარის ოდენობით.

სიახლეა პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების განსაზღვრა. ასევე, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის კანონიერი მოთხოვნის შეუსრულებლობის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევად მიჩნევა, რისთვისაც გათვალისწინებული ჯარიმის ოდენობა შეადგენს 1000 – 2000 ლარს. აღნიშნული ცვლილება ხელს შეუწყობს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების ეფექტიან აღსრულებას და მნიშვნელოვან გავლენას იქონიებს ქვეყანაში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ახალი კანონით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული სამართალდარღვევებისთვის პასუხისმგებლობის ხანდაზმულობის ვადა 4 თვემდეა გაზრდილი ნაცვლად არსებული 3 თვისა, რაც ასევე მნიშვნელოვან პრევენციულ და სრულყოფილი ზედამხედველობის ხელშემწყობ ზომად შეიძლება მივიჩნიოთ.

ახალი კანონის მიხედვით, თუ მონაცემთა დამუშავებისას ახალი ტექნოლოგიების, მონაცემთა კატეგორიის, მოცულობის, მონაცემთა დამუშავების მიზნებისა და საშუალებების გათვალისწინებით, მაღალი ალბათობით იქმნება ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შელახვის საფრთხე, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირი ვალდებულია წინასწარ განახორციელოს მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასება.

ისეთ შემთხვევებში, როცა ზეგავლენის შეფასების შედეგად გამოვლინდება ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შელახვის მაღალი საფრთხე, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირი ვალდებულია მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა საფრთხეების არსებითად შესამცირებლად. ასევე, საჭიროების შემთხვევაში, იგი უფლებამოსილია კონსულტაციის მიზნით მიმართოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს. აღსანიშნავია, რომ თუ დამატებითი ორგანიზაციულ-ტექნიკური ზომებით შეუძლებელია ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შელახვის საფრთხის არსებითად შემცირება, მონაცემთა დამუშავება არ უნდა განხორციელდეს.

ახალი კანონი საზედამხედველო ორგანოსთვის ინციდენტის შეტყობინების ვალდებულებას ითვალისწინებს, როდესაც ინციდენტი მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს. დამატებით უნდა აღვნიშნო, რომ ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებებისთვის მნიშვნელოვანი საფრთხის შემცველი ინციდენტის განსაზღვრის კრიტერიუმები და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურისთვის ამ ინციდენტის შეტყობინების წესი, ახალი კანონის მიხედვით, უნდა დადგინდეს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის ნორმატიული აქტით. უფრო მეტიც, ახალი კანონი ითვალისწინებს ინციდენტის შესახებ მონაცემთა სუბიექტის ინფორმირების ვალდებულებას.

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ ახალი კანონის ძირითადი ნაწილი ამოქმედდება 2024 წლის 1 მარტიდან, ხოლო მონაცემთა დაცვის ოფიცრის ინსტიტუტი, მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასების ვალდებულება და მათთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების მარეგულირებელი ნორმები ძალაში შევა 2024 წლის 1 ივნისიდან.

ახალი კანონის იმპლემენტაცია არსებითად გააუმჯობესებს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პროცესს. იგი ერთის მხრივ, შეამცირებს კანონის დარღვევის შემთხვევებს და შესაბამისად გაძლიერდება პრევენციული ეფექტი, ხოლო მეორეს მხრივ, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს უფრო ეფექტური ზედამხედველობისა და რეაგირების შესაძლებლობას მისცემს.

ვემსახურებით პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ევროპული იდეის, ღირებულებებისა და პრინციპების განხორციელებას საქართველოში!

ლელა ჯანაშვილი

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ბარსელონის ავტონომიური უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი